

КОНКУРС «КРАЩИЙ МОЛОДИЙ СОЦІОЛОГ РОКУ»

УДК 316.4

ОЛЕКСАНДР СТЕГНІЙ,

доктор соціологічних наук, провідний науковий співробітник відділу методології і методів соціології Інституту соціології НАНУ (01021, Київ, вул. Шовковична, 12)

OLEKSANDR STEGNIJ,

Doctor of Sciences in Sociology, Leading Research Fellow at the Department of Methodology and Methods of Sociology, Institute of Sociology, National Academy of Sciences of Ukraine (12, Shovkovychna St., Kyiv, 01021)

o.stegniy@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7829-127X>

Підсумки XIV конкурсу «Кращий молодий соціолог року» (2024–2025)

Започаткований на громадських засадах конкурс «Кращий молодий соціолог року» веде свою історію з 2007 року. Ідея його створення належить Наталії Паніній, яка несправедливо рано пішла з життя за рік до проведення першого конкурсу. Ті, кому не байдуже майбутнє вітчизняної соціології як академічної науки з її тягарем особливої відповідальності за публічне слово, сьогодні мають стати взірцем служіння науці та суспільству, дотримання балансу власних наукових інтересів та амбіцій із громадянською позицією.

В цьому числі журналу представлено есеї, подані конкурсантами впродовж 2024–2025 років на XIV конкурс. Публіковані тексти охоплюють тематику двох хвиль конкурсу: «Соціологи під час війни: професійні виклики, практики та сценарії» (2024) та «Метаморфози соціальної структури і соціальної мобільності під час війни» (2025). Незважаючи на певну змістову відмінність зазначених тем наскрізною для них є ситуація надзвичайності в умовах війни.

В екстраординарних умовах воєнного стану соціальні інститути, покликані приборкувати суспільну ентропію, ніби втрачають цю здатність. На тлі надмірної динамічності суспільних змін достовірність суджень та констатацій стає вкрай проблематичною. Надзвичайність стосується й самої соціологічної спільноти, її здатності отримувати релевантне знання про соціальну реальність воєнного часу. Експертне соціологічне знання втрачає свій прогностичний потенціал внаслідок надмірної кількості плинних умов, які мають бути враховані. Як зауважує **Аліна Калашнікова**, «соціальний час стає дедалі насиченішим, прискорюється інколи такою мірою, що його стає складно сприймати інакше, ніж як убивчий потік».

Цитування: Стегній, О. (2026). Підсумки XIV конкурсу «Кращий молодий соціолог року» (2024–2025). *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 1, 185–187.

Публікується на засадах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

Водночас адаптаційні практики індивідуального захисту, інноваційні форми взаємодії та співробітництва між соціальними інститутами, організаціями, окремими категоріями населення формують нову нормальність. Суттєвих змін зазнає власне й соціальна структура українського суспільства, оскільки соціальний статус значної частини наших громадян зазнає кардинальних змін залежно від особистих економічних обставин та власного географічного місцезнаходження. За словами **Руслана Запорожченка** спричинений війною «історичний зсув» порушує перед соціологічною спільнотою два питання. Чи справді війна стає каталізатором не лише руйнування, а й створення нових соціальних структур? І якщо так, то наскільки новими є такі структури та наскільки новою може бути реальність?

Зафіксовані метаморфози соціальної структури та соціальної мобільності періоду активних бойових дій не означають, на думку **Олександра Зубарева**, «зміну модусу існування», а саме існування соціальної нерівності. Ба більше, воєнний стан посилює наявні та продукує появу нових нерівностей, зокрема цифрову нерівність, яка не обмежується проблемою оволодіння цифровими технологіями. Йдеться про зміни критеріїв соціальної стратифікації, спричинені контролем за потоком цифрових даних, що визначає місце індивіда в соціальній ієрархії. З погляду конкурсанта, цифровізація під час війни є викликом для суспільства та пропонує обрати методологічним підґрунтям аналізу концепт сучасного суспільства як постпаноптичного. Аргументом такого дослідницького вибору є перетворення відомої паноптичної моделі соціального контролю в постпаноптичну з новими ключовими елементами — інтернетом і цифровими медіа.

У сучасному українському політичному контексті консолідація набула особливого значення, особливо після повномасштабного вторгнення. Цей процес стосується як єднання суспільства, так і зміцнення державних інститутів та політичної еліти перед обличчям екзистенційної загрози. Повномасштабна війна стала потужним чинником формування єдиної української політичної нації з інклюзивною громадянською ідентичністю. Регіональні відмінності, які раніше іноді спричиняли політичні розколи, мали б відійти на другий план перед спільною загрозою та бажанням захистити незалежність. З погляду **Валентина Гацко**, наразі передчасно стверджувати про нівелювання регіональних відмінностей, а радше варто говорити про їхню трансформацію. В контексті стратегічного майбутнього зазначені відмінності стали менш помітними, але «*залишаються стійкими у питаннях культурної ідентичності та ціннісних орієнтацій*». Йдеться про мовну ситуацію та політику, релігійну сферу, колективну історичну пам'ять, а також цивілізаційний вибір між набором цінностей, характерних для європейських країн, передусім фундаторів ЄС, та спільних східнослов'янських із російським центром.

Російсько-українська війна, поміж інших викликів для соціологічної спільноти, загострює тему історії продукування та структурування соціологічного знання. На переконання **Володимира Шелухіна**, переосмислення історії вітчизняної соціології має допомогти віднайти «нашу ланку» в чинній структурі соціологічного знання глобальної соціології. Генеза української соціології має власні інтелектуальні ресурси, які варто співвідносити із запозиченим в історичній ретроспективі та відстежувати у становленні загальноновизнаних соціологічних

традицій. Конкурсант робить наголос на доцільності використання контактів української новітньої наукової діаспори із зарубіжними академічними колами як «*перформативного чинника змін*» українського виміру у світовій соціології.

Повномасштабна російсько-українська війна істотно змінила сприйняття російської загрози щодо української державності, оголивши екзистенційний характер складного та багатоаспектного російсько-українського конфлікту. Головною метою агресора залишається ліквідація України як незалежної держави, знищення її військової та цивільної інфраструктури, а також довільне розчленування її території шляхом анексії окремих районів. Відповідно, для української сторони нагальним завданням стає нейтралізація зазначеної загрози, відновлення повного державного суверенітету та територіальної цілісності у міжнародно визнаних кордонах. Для соціологів першочергове значення має принцип побудови суспільних відносин в умовах активних бойових дій, який **Родіон Пришва** розглядає в системі координат «тринітарна — тотальна війна».

Якщо суспільні відносини періодів тринітарних війн базуються на принципах органічної солідарності в системі «уряд — армія — народ», то в умовах тотальної війни виникає механістична солідарність в системі «командування — армія та народ». З точки зору конкурсанта, в межах російсько-українського протистояння простежується співіснування непоєднаних рис тринітарного та тотального воєнного конфлікту. Збройний конфлікт декларується урядом та мислиться українцями як тотальний, однак здійснюється як тринітарний. Зазначена суперечність дезорієнтує армію, створює передумови для «*світоглядної прірви між військовими та цивільними*», і як наслідок виникає загроза соціальної солідарності, вкрай жаданої для національної резильєнтності.

Публіковані есеї учасників конкурсу засвідчують достатньо високий рівень соціологічної рефлексії конкурсантів. Саме есей як специфічна форма творчості дає змогу побачити рівень соціологічної уяви молодих соціологів, сподіватися на появу свіжих думок та неординарних поглядів.

Отримано / Received 15.12.2025

Прийнято до друку після рецензування /

Accepted for publication after review 07.01.2026

Опубліковано / Published 03.03.2026

ОЛЕКСАНДР СТЕГНІЙ

Підсумки XIV конкурсу «Кращий молодий соціолог року» (2024–2025)

Започаткований на громадських засадах конкурс «Кращий молодий соціолог року» веде свою історію з 2007 року. В цьому числі журналу представлено есеї, подані конкурсантими впродовж 2024–2025 років на XIV конкурс. Незважаючи на певну змістову відмінність зазначених тем наскрізною для них є ситуація надзвичайності в умовах війни.

OLEKSANDR STEGNII

Results of the XIV competition «Best Young Sociologist of the Year» (2024–2025)

The non-profit competition “The Best Young Sociologist of the Year” has been running since 2007. This issue of the journal “Sociology: Theory, Methods, Marketing” presents essays submitted by contestants during 2024–2025 for the XIV competition. Despite some differences in the content of the topics, the common theme for them is the emergency situation in wartime.